

Foredrag i Oslo Militære Samfund
27. november 2000.

UTVECKLANDET AV DET FINLÄNSKA FÖRSVARET UNDER BÖRJAN AV ÅR 2000

Ved

CHEFEN FÖR HUVUDSTABEN
GENERALLÖJTNANT ILKKA HOLLO

Ärade åhörare, bästa damer och herrar!

För det första önskar jag uttrycka min tacksamhet över att man har berett mig tillfälle att hålla detta anförande här vid Oslo Militär Samfund. Det är mig en ära att i en så här högtidlig omgivning få komma med några belysande uppgifter om det finländska försvarets framtidsutsikter och utveckling.

I den finländska regeringens redogörelse till riksdagen i mars 1997 beskrivs säkerhetsutvecklingen i Europa och Finlands försvar. I och med denna redogörelse sattes en betydande strukturomvandling igång inom det finländska försvaret. I redogörelsen framfördes att strukturomvandlingens framåtskridande skulle granskas nästa gång år 2001. Det är nu tid för denna granskning.

Jag skall i mitt framförande göra en översikt över försvarsmaktens utveckling under åren 2001-2008. Översikten baserar sig på av Huvudstaben uppgjorda kalkyler, utredningar och planer. Dessa hänför sig till ett mera omfattande av statsrådet dirigerat granskningsarbete, som väntas bli färdigt under inkommande sommar.

Redogörelsen från år 1997 var den första försvarsutredningen i Finland, vilken tidsmässigt anpassades till såväl riksdagens som regeringens tidtabell. Dessutom förlades den till tidpunkten för den statliga förvaltningens offentliga planeringstidsschema. I Finland ordnas riksdagsval vart fjärde år. Statsrådet planerar utgiftsramarna för alla förvaltningsgrenar på fyra års sikt.

Inom ramen för denna period kan man på ett ändamålsenligt sätt placera långsiktsplaneringen vid försvarsmakten. Försvarsmaktens långsiktsplan som godkänts detta år har som utgångspunkt haft redogörelsen från 1997. Dessutom har denna långsiktsplan utgjort en grund för forskning och utredningar inför den justering (granskning) som äger rum år 2001.

Detsamma kan upprepas mellan åren 2001 och 2005. I och med att regeringens program binds vid den av riksdagen godkända redogörelsen, såsom man i programmet för statsminister Paavo Lipponens andra regering har konstaterat, finns det förutsättningar för ett långsiktigt och planmässigt utvecklande av försvarsmakten.

Enligt redogörelsen av år 1997 bör man vid granskningen 2001:

- redogöra för de inom det finländska säkerhetspolitiska läget skedda förändringarna, speciellt utvecklingen av krishanteringen inom Europeiska unionen, samt precisera inverknigen av förändringarna genom att jämföra dem med de i redogörelsen från 1997 uppställda prestationskraven
- precisera de till försvarsmakten givna prestationskraven och förändringarna i verksamhetsförutsättningarna samt göra en uppskattning av de verkningar som dessa förändringar har på utvecklandet av försvarsmakten
- klargöra hur strukturförändringen har realiserats hittills, samt framföra eventuella nya linjedragningar för strukturförändring, samt
- vid behov framlägga justeringar i den försvarspolitiska linjedragningen, finansieringen samt i försvarsmaktens utvecklingsprogram.

Jag ger först en kort översikt över vår säkerhetspolitiska miljö och de grundläggande värdena för det finländska militära försvaret.

Under det senaste årtiondet har det skett betydande förändringar inom det säkerhetspolitiska läget i Europa. Speciellt Mellaneuropa har genomgått en stor förändring. På internationellt plan har man i Europa startat krishanteringsoperationer för att trygga de mänskliga grundrättigheterna. Denna utveckling har återspeglats i form av betydande omvälvningar inom många länders försvarsmakter.

Det är svårt att specificera någon speciell tidpunkt, som kunde ses som ett slut på detta omfattande brytningsskede. Ingen kan ens ana sig till hur detta årtionde kommer att gestalta sig. Inom den mångsidiga omvälvnings-processen bör man kunna finna de riktiga rättesnörena även för det framtida utvecklandet av det finländska försvaret.

Verkningarna av de militära förändringarna inom det europeiska säkerhetspolitiska läget har märkts i olika styrka runtom i Europa. De militära grundfaktorerna inom våra närområden som inverkar på det finländska försvaret har inte i nämnvärd grad förändrats. Östersjöområdets strategiska betydelse har ökat, också inom Finlands närområden. Inom vår säkerhetspolitiska miljö finns alltjämt osäkerhetsfaktorer, varför Finland genom en långsiktig utveckling av sitt militära försvar för sin del kan bidra till att minska uppkomsten av hot mot säkerheten och av kriser.

I enlighet med statsrådets redogörelse av år 1997 är de centrala principerna inom Finlands militära försvar alltjämt militär alliansfrihet, en trovärdig nationell försvarsförmåga, ett hela riket omfattande försvar, allmän värnplikt och de i lag för försvarsmakten stadgade uppgifterna.

Ett flertal enkäter som gjorts under de senaste åren har visat att försvarsmakten bland folket uppfattas som en av de högst värderade institutionerna - så speciellt bland ungdomarna. Stabiliteten inom försvarsmaktens verksamhet, trots alla samhällsliga omvälvningar, är en bidragande faktor till att höja uppskattningen. Planeringen av det militära försvaret kan och får ej vara kortsiktig, ryckig eller trångsynt.

Under tiden för det kalla kriget var försvarsmakten i första hand tvungen att inrikta sig på att kunna verka inom en konstellation av omfattande allmän-europeisk kris.

Alltsedan början av 1997 har den huvudsakliga målsättningen för strukturförändringen inom det finländska militära försvaret varit att anpassa försvarssystemet till den förändrade säkerhetsmiljön.

De moderna vapenmakterna reagerar snabbt och selektivt, samt befinner sig i ständig beredskap att med kort varsel kunna agera med tillbudsstående trupper och system. Under 1980 och -90 -talet kunde inte vår försvarsmakt uppvisa en dylik, trovärdig och förebyggande försvarsberedskap.

Förändringarna i säkerhetsstrukturen inom vår närmiljö inverkar på våra egna beslut. Även om den Europeiska unionens roll som befrämjare av en allmän-europeisk stabilitet blir allt mer betydande, kan man ändå inte inom en nära framtid skönja en situation, där Unionen skulle agera som garant för den europeiska säkerheten. Därför är en trovärdig, nationell finländsk försvarsförmåga alltså en faktor som stärker den allmänna stabiliteten.

Historien visar att nästan allt är möjligt, även en förnuftsvidrig situationsutveckling. Därför bör man vid granskningen av den säkerhetspolitiska miljön inkludera olika scenarier och riskkalkyler. På basis av säkerhetssituationen, utvärderingen av olika kriser samt på basis av uppskattningar på lång sikt är de mest sannolika kris- och hotmodellerna, och sålunda också de som i första hand dirigerar försvarsplaneringen (de som vi ser på bilden här):

1. en kris inom ett närområde, som kan ha återverkningar på Finland eller en så kallad **spegelkris**
2. politisk, ekonomisk och militär **påtryckning**, som kan åtföljas av militärt hot samt begränsad användning av militär styrka
3. **strategiskt angrepp** ämnat att överrumpla och tvinga rikets ledning till önskade lösningar genom att lamslå de för samhället livsviktiga funktionerna samt försvarssystemet samt
4. **storskalig offensiv**, vars mål är att erövra strategiskt viktiga områden eller utnyttja Finlands territorium mot tredje part.

Det är svårt att göra upp någon heltäckande modell för uppkomsten av spegelkris. Territoriella tvister, gränstvister, etniska band, stora skillnader i levnadsstandarden, försämrade inkomstmöjligheter samt många andra bakgrundsfaktorer kan tillspetsas för att sedan utmynna i en kris.

Nuförtiden utgör också den utbredda användningen av informationskrigföring ett hot. Dessa hot berör hela samhället och därför bör försvarsmakten kunna stöda de övriga myndigheterna.

Under de närmaste åren kommer hotbilden av ett strategiskt angrepp att ställa de största kraven på utvecklandet av försvaret. Vid utvecklandet av försvarsberedskapen och prestationsförmågan fokuserar man därför just på ett trovärdigt förebyggande av ett strategiskt angrepp och en trovärdig avvärjningsförmåga. En dylik försvarsberedskap är tillräckligt effektiv även med tanke på lindrigare kris- och hotsituationer.

Inom det finländska militära försvaret måste man dock beakta det mest krävande möjliga alternativet - avvärjandet av en storskalig offensiv.

I samband med omstruktureringen har man påbörjat processen med att uppdatera systemet för ett riksomfattande försvar. Trupper utrustade med föråldrad materiel har uteslutits ur planerna. Den totala styrkan för kristida trupper minskas från 540 000 soldater till 430 000. På detta sätt föryngras styrkorna att motsvara de krav som dagens krigföring ställer.

Finland hör till de största länderna i Europa vad arealen beträffar, men med tanke på folkmängden är vi ett av de minsta. Ett heltäckande territoriellt försvar fordrar också i framtiden en relativt stor truppnumerär och detta system kan upprätthållas endast på basis av en allmän värnplikt. Just därför baserar sig vårt trovärdiga nationella försvar på en allmän värnplikt och ett territoriellt försvarssystem. Det finns inga andra alternativ för oss finländare. Över 80 % av den finländska manliga befolkningen fullgör sin värnplikt. Också kvinnorna har mer och mer gått in för att frivilligt fullgöra militärtjänst. Ett system med valbar (selektiv) värnplikt passar inte in på våra förhållanden. Beväringstjänsten är av speciell betydelse för upprätthållandet av vår försvarsvilja. Den är också i vidare bemärkelse viktig som en faktor inom utbildningen och så har den en samhällelig betydelse i den meningen att den bidrar till att skapa mera jämliket. Försvarandet av Finland upplevs som en för hela det finska folket gemensam sak.

Jag skall i det följande beskriva startandet av och framtidsutsikterna för omstruktureringsarbetet inom den finländska försvarsmakten. Försvarsmakten står just nu i beråd att genomföra den mest omfattande omstruktureringen på många årtionden. Omstruktureringen av det militära försvaret påbörjades i enlighet med statsrådets redogörelse till riksdagen 1997. Med tanke på utvecklingen av säkerhetsmiljön har den en såväl nationell som internationell dimension.

En central målsättning inom den omstrukturering som beskrivs i redogörelsen 1997 är att utveckla försvarssystemets beredskap och reaktionsförmåga så att man fram till år 2005 skapar en trovärdig avvärjningsförmåga mot ett strategiskt angrepp. Dessutom skulle man utveckla beredskap att delta i internationella krishanteringsuppdrag och upprätthålla en försvarsberedskap mot en storskalig offensiv som i huvudsak motsvarar 1997 års nivå.

För uppnåendet av målsättningen har man förflyttat tyngdpunkten för försvarsmaktens resurser från utvecklandet av avvärjningsberedskapen mot en storskalig offensiv till förebyggandet och stärkandet av avvärjningsförmågan mot ett strategiskt angrepp. Detta har medfört att man allt mer börjat fästa uppmärksamheten vid kvalitet och teknisk nivå. Omstruktureringen av försvarssystemet har i omfattande grad berört försvarsmaktens organisation, funktionella och materiella beredskap samt utbildning och personal.

Under omstruktureringens första skede har man förnyat beväringarnas tjänstgöringssystem och utbildningsorganisationen. Dessutom har ledarkedjorna förkortats, förvaltningssystemet rationaliserats och man har skapat förutsättningar för genomförandet av materiella projekt som strävar till att förbättra beredskapen och reaktionsförmågan.

Bland den avlönade personalen har 1820 personer överflyttats i nya uppgifter. Av dessa har 550 bytt tjänstgöringsort. Försvarsmakten har överlåtit över 100 000 kvadratmeter verksamhetsutrymmen, över 2000 hektar garnisonsområden och 12 öar inom

kustområdet. Två truppförband och nio truppenheter har antingen dragits in eller flyttats till annan ort. Dessa förändringar är ovanligt drastiska med tanke på vår statsförvaltning.

Det är ingalunda oproblematiskt att genomföra en så vittomfattande omstrukturering. Realiserandet av förändringarna kräver speciellt i begynnelsekedet stora resurser. Ändå har man gjort avkall på de i redogörelsen föreslagna finansieringsförslagen och dragit in på försvarsmaktens anslag. För att lösa denna ekvation har man varit tvungen att göra viktiga och till och med svåra val. Användningen av resurserna har under åren 1998-2000 fokuserats på att trygga funktionsdugligheten av det nya beväringssystemet samt på utvecklandet av den internationella krishanteringsförmågan.

Man fortsätter med omstruktureringen längs den i statsrådets redogörelse 1997 utstakade vägen. Försvarsförmågan fokuseras på att kunna svara på snabbt uppkommande hot.

De mest centrala målsättningarna inom utvecklandet av det finländska försvaret och den militära krishanteringen är förebyggandet och avvärjandet av ett strategiskt anfall, en samarbetsförmåga inom målsättningen för den europeiska krishanteringsverksamheten som motsvarar allmäneuropeisk nivå, ett försvarssystem som motsvarar försvarsbehoven samt en balansering av försvarsmaktens uppgifter och resurser.

På basis av det ovan framförda ligger tyngdpunkten för utvecklandet av vårt försvarssystem under åren 2001 - 2008 på följande faktorer:

- behärska situationen och en förutseende
- försvarsplanering
- arméns, marinens och flygvapnets beredskapsbrigader
- en kompatibel militär krishanteringsförmåga och
- ett militärekonomiskt system inom informationssamhället
- och tryggheten av funktionsdugligheten.

Upprätthållandet av ett försvar som förmår förebygga kriser och hot och ett höjande av försvarsberedskapen förutsätter att man erhåller tillräckligt med uppgifter och i rätt tid om säkerhetsmiljön. Det ställs allt högre krav på beredskapen och prestandan inom underrättelse-, övervaknings- och ledningssystemen med tanke på förhand för att man skall kunna utnyttja de samhälleliga resurserna vid förebyggandet och avvärjandet av en storskalig offensiv.

För att administrera säkerhetssituationen utvecklas försvarsforskningen, planeringssystemet vid försvarsmakten och funktionsmodellerna för projektplanering. Deltagandet i internationellt samarbete ger större möjligheter till ett förutseende beslutsfattande, men förutsätter samtidigt ett utbyte av viktiga uppgifter om säkerhetssituationen.

Inom den pågående omstruktureringen vid försvarsmakten är det fråga om ett viktigt och långt fram i tiden verkande säkerhetspolitiskt beslut. Den statliga ekonomiska förvaltningen har satt upp strikta ramar för realiserandet av reformerna, vilket har ökat trycket på försvarsmakten och dess personal.

Enligt redogörelsen från 1997 bör man på nytt ta upp försvarsanslagen för övervägande allteftersom reformerna framskrider och statsfinanserna förbättras. Det återstår att se huruvida detta kommer att inverka på försvarsanslagen under de närmaste åren. I alla händelser är balanserandet av försvarsanslagen att motsvara försvarsmaktens uppgifter en av de mest centrala utmaningarna vid granskningen (kontrollpunkten) för år 2001. Detta krav på balansgång mellan försvarsmaktens uppgifter och resurser består även i framtiden.

Tyngpunkten för utvecklandet av försvarsmaktens krigstida trupper kvarstår inom armén. Genom att utveckla den materiella beredskapen och utbildningen inom inom arméns, marinens och flygvapnets beredskapsbrigader förbättrar man försvarets förebyggande förmåga och reaktionsberedskap. Beredskapsbrigadernas prestationsförmåga höjs till att motsvara den tekniska utvecklingen och kraven inom säkerhetsmiljön med iakttagande också av de krav på kompatibilitet som ställs av den europeiska krishanteringens. Det territoriella försvarssystemet och förebyggandet och avvärjningsförmågan mot en storskalig offensiv upprätthålls på en nivå som skall svara mot de krav som säkerhetsmiljön ställer och som motsvarar nationens tillbudsstående resurser.

Under omstruktureringens andra skede - fram till år 2005 - utvecklas försvarsmaktens materiella beredskap till att motsvara de i redogörelsen uppställda målen. Man betonar kvalitet och teknisk nivå på bekostnaden av kvantiteten. Man fokuserar på arméns beredskapsbrigader och transport-helikoptersystemet samt på försvarsmaktens integrerade underrättelse-, övervaknings- och ledningssystem. Speciellt vad transporthelikopterprojektet anbelangar, väntar man sig fortfarande fördelaktiga lösningar för alla deltagarländer.

Marinens och flygvapnets prestationsförmåga uppdateras att motsvara den tekniska utvecklingen. Samtidigt fortsätter man med utvecklandet av personal- och infrastrukturen. Man strävar efter att återgå till ett system med repetitionsövningar som skulle motsvara de krav på beredskap och prestanda som fordras av trupperna och då har man som målsättning att 35 000 reservister årligen borde kallas till reservövningar.

Utvecklandet av det internationella säkerhetssamarbetet baserar sig på såväl behov som möjligheter. Närvaro av hot om kriser och krig har trappat upp utvecklingen av ett europeiskt krishanternigssamarbete. Det ligger i Finlands intresse att delta i detta samarbete såväl ur säkerhets- som försvarspolitisk synvinkel. Kväsandet av kriser och uppdämning av följdverkningarna är en uppgift där kriserna uppkommer och verkar - man kan inte hålla sig undan och blott visa empati.

Det internationella militära samarbetet är en del av Finlands säkerhetspolitik. Deltagandet i internationella krishanteringsoperationer stöder utvecklandet av Finlands egna försvarsberedskap och förstärker den internationella militära samarbetsförmågan. En nationell försvarsförmåga som motsvarar säkerhetsmiljön är en förutsättning och ett stöd för Finlands militära alliansfrihet.

Deltagandet i SFOR- och KFOR-operationerna bidrar till att förbättra kunnandet inom försvarsmakten. Trupperna i Bosnien och Kosovo har krävande uppgifter som också utgör en del av vårt nationella försvar. De trupper som utbildats inom krisområdena representerar till sitt kunnande och sin beredskap det bästa inom försvarsmakten.

Efter redogörelsen 1997 har försvarsmaktens lagstadgade uppgifter granskats i avseende till lagen om fredsbevarande. I enlighet med den lag som trädde i kraft i slutet av år 2000 ansvarar försvarsministeriet för den fredsbevarande politiken, skaffar de resurser som behövs för verksamheten och ger försvarsmakten i uppgift att utföra de uppdrag som operationerna kräver. I enlighet med den nya lagen ansvarar försvarsmakten från och med början av nästa år för upprätthållandet av beredskapssystemet i anslutning till den fredsbevarande verksamheten, det nationella operativa ledandet och den allmänna administrationen av verksamheten.

Tyngdpunkten för den militära krishanteringen ligger på utvecklandet av krishanteringsförmågan inom Europeiska unionen (EU). Finlands verksamhet har anpassats till EU:s målsättningar att uppnå en militär krishanteringsförmåga före år 2003. EU:s självständiga krishanteringsförmåga förutsätter en effektiv planerings- och beslutsfattningsskapacitet.

På de staber och trupper som ställs till EU:s förfogande ställs realistiska prestationskrav. De täcker alla EU:s så kallade Petersberg-uppgifter, vilka är räddningstjänstverksamhet, humanitära operationer, fredsbevarande uppdrag och de uppgifter som förutsätts av stridstrupper vid krishantering, inklusive demobilisering.

På EU:s kommande staber och trupper ställs realistiska prestationskrav. De omfattar alla EU:s så kallade Petersberg-uppdrag, vilka är räddningstjänst, humanitära operationer, fredsbevarande verksamhet och stridstrupperns krishanteringsuppgifter, inklusive demobilisering. Uppdragen förutsätter att Finland kan erbjuda EU alternativa truppenheter.

Genom att delta i EU:s militära planeringsprocess kan Finland på möjligast effektivt sätt påverka beslutsfattandet till vår fördel. Utvecklandet av den militära och den civila krishanteringsförmågan koordineras. EU:s utrikes- och säkerhetspolitiska målsättningar anger riktlinjerna för deltagandets och samarbetets utveckling. Finland bereder sig att enligt separat beslut ställa sammanlagt 1500 man till förfogande för EU:s krishanteringsoperationer.

Det centrala redskapet i utvecklandet av en nordisk krishanteringsförmåga är NORDCAPS (Nordic Coordinated Arrangements for Military Peace Support). Den viktigaste målsättningen är att kunna bilda samnordiska trupper för krishanteringsoperationer ledda av FN, EU och Nato.

Det nordiska samarbetet och Natos Partnerskap för Fred-program erbjuder internationella utbildnings- och övningsmöjligheter. I enlighet med våra nationella intressen koncentreras truppernas övningsdeltagande till våra närområden. Personalen utbildas på stabsövningar och kurser i samma utsträckning som tidigare. Utvecklandet av krishanteringen inom EU torde öka försvarssamarbetet med medlemsstaternas även då det gäller utbildning. De gemensamma övningarna med de övriga nordiska länderna ökar och görs mer mångsidiga.

Vår inhemska försvarsindustri genomgår just nu en omstrukturering och eftersöker internationellt samarbete. En modern och kunnig försvarsindustri utgör en väsentlig del av försvarsberedskapen. Ju konkurrenskraftigare den finländska industrin är på den internationella marknaden, desto säkrare är den logistiska grunden för vårt eget försvar.

Ärade åhörare

Omstruktureringen av försvarsmakten har inletts i enlighet med de riktlinjer som fastställts i 1997 års redogörelse. Under åren 1997-2000 har det genomförts en serie ansevärda reformer, som har skapat förutsättningar för att utvecklandet av försvarsmaktens prestationsförmåga så att den motsvarar de krav som fastställts.

Det är i rättan tid vi börjat omdirigera utvecklingsarbetet från kvantitet till kvalitet. De pågående, storskaliga strukturella reformerna inom försvaret och uppföljandet av dessa bör slutföras inom sju till åtta år. Den kontrollpunktsmetod som framställs i Statsrådets år 1997 givna redogörelse motsvarar väl försvarssystemets utvecklingsbehov och -möjligheter.

Säkerhetsomgivningens utveckling och de i Europa genomförda försvarspolitiska lösningarna har visat att våra linjedragningar från år 1997 beträffande grunderna för utvecklandet av försvaret är de rätta samt tidsmässigt motiverade. Omstruktureringen skapar förutsättningar för att producera den beredskap, reaktionsförmåga och flexibla användbarhet som krävs av vår försvarsförmåga.

Finland upprätthåller ett trovärdigt försvar som samtidigt stöder hela det nordiska områdets stabilitet. Finlands försvarslösning omfattar försvar av hela landet. Dess viktigaste förutsättning är allmän värnplikt. Ett land som befinner sig i gränzonen mellan öst och väst kan inte förebygga en krissituation genom att ställa sin tillit till en till antalet begränsad yrkesarmé som saknar reserver. Av denna orsak utbildar vi i praktiken nästan hela den manliga åldersklassen och nuförtiden även frivilliga kvinnor för olika krishanteringsuppgifter.

I ljuset av senaste tids säkerhets- och försvarspolitiska utveckling bör Finland fortsätta omstruktureringen av försvarsmakten och uppfylla de ökade kraven på stärkt krishanteringsförmåga. Dessa målsättningar stöder varandra bättre än tidigare. Finland har förbundit sig att utveckla krishanteringsförmågan inom den Europeiska unionen och deltar däri jämspelt och maximalt. Intensifierandet av EU:s och Natos samarbete, som utgör grunden för unionens krishanteringsförmåga, främjar samtidigt Finlands samarbete med Nato. De nordiska ländernas traditionellt nära och öppna förhållanden skapar hållbara grunder för gynnandet av detta samarbete även i framtiden.

Tack.